

נאום בני גנץ ב"יום הדמוקרטיה השנתי" באוניברסיטת רייכמן, 5.1.23:

בוקר טוב לכולם, תודה על היוזמה, אני שמח על המעורבות פה של אגודת הסטודנטים – זה מראה על מעורבות שהיא חשובה מאוד, וגם על מוסד שידוע גם לחנך לדמוקרטיה.

***

אני מבקש לחלק את הדברים שלי לשתי שאלות גדולות. איפה יחצה הקו שבו ישראל תחדל להיות דמוקרטיה מהותית? והאם יש אפשרות שמדינה שקמה כדמוקרטיה מהותית וחצתה את הקו הזה לדמוקרטיה חלולה – תחזיר את הגלגל לאחור?

***

הדמוקרטיה הישראלית היא מקרה חסר תקדים שבו מוסדות המדינה, ערכיה ועקרונותיה נבנו עשורים רבים לפני הקמת המדינה. הכרזת העצמאות כמסמך מכונן, בנויה על עשורים של דיונים בקונגרס הציוני, ביישוב היהודי בארץ, בסוכנות היהודית... מכאן תוקפה המוסרי והמשפטי. ארבע רגליים מרכיבות ושומרות על ערכי מגילת העצמאות: הראשונה – קיומה של מערכת איזונים ובלמים בין רשויות השלטון. איזונים שלמרות השיטה הקואליציונית שבה הממשלה משפיע מאוד על הכנסת, מאפשרת לכל רשות עצמאות, וריסון של האחרת. אלו כמובן עומדים על המוקד ועוד נשוב לכך.

השנייה – דאגתו המתחייבת של הרוב למיעוט, והבטחת חירויות הפרט לכל אדם, מכל דת, גזע או מין – דבר שאנו כבר רואים שחיקה בו החל מחקיקת חוק הלאום, דרך הכוונה לחוקק פסקת התגברות ועד להפקדת בצע ממערכת החינוך בידי אבי מעוז.

השלישית – החיבור ליהדות שהוא חלק בלתי נפרד מהחזון של ישראל כבית הלאומי של כל העם יהודי. כדי שיהיה חיבור להיות, היא צריכה להיות מקבלת ולהכיל את כל הזרמים. גם כאן אנחנו רואים נסיונות להפוך את ישראל למדינה דתית במקום מדינה יהודית.

והרגל הרביעית שמאפשרת לכל אלו להתקיים היא ביטחון לאומי במובנו הרחב כלפי חוץ ופנים, ולא במשמעות הפוליטית העכשווית - הרתעה מול אויבינו, יציבות ביטחונית, תחושת ביטחון של כל אזרחית ואזרח בכל מקום, הם אכן בסיס ליכולת לשמור על זכויותיו של כל אדם. לאלו כמו כן, מצטרפים חוסן כלכלי, חינוך, תשתיות, שירותים אזרחיים ורווחתיים – כן, הכל בארחיות ראש הממשלה ולא השר לביטחון לאומי. אם אין אכיפה של החוק ואם אין חיים בביטחון – אין גם טעם בכל החוקים, המוסדות והכללים. גם כאן אני רואה ליקוי מאורות – של ניסיון לחיסול של ההיררכיה בנושא הפעלת הכוח ובהתנהלות פופוליסטית שאו שלא תיקרה או שלא תביא ביטחון לא מבית ולא מחוץ.

***

חברים יקרים,

בחרתם לשאול בכנס הזה האם "ממשלה חדשה – תביא לישראל חדשה?".
יש האומרים שהדמוגרפיה מנצחת את הדמוקרטיה. תשובתם – אנחנו בדרך
לחצות את הקו האדום של שינוי משטר בישראל וגניזת ערכי מגילת העצמאות
בשל הרכב האוכלוסייה.

ביושר, אני מאמין שבלב ליבם גם החרדים, וגם הדתיים, מעוניינים בארבע
הרגליים יציבות.

גם הם רוצים דמוקרטיה במהותה הרחבה – ולא במהותה הטכנית.
מהצד השני, בכנסת יושבים רבים שרוצים לא רק למצות את המנדט שנתן
הבוחר, אלא לפעול בבחינת "עולם ישן עדי היסוד נחרימה... לא כלום מתמול,
מחר – הכל!".

אני אומר להם – מדינת ישראל חייבת להישאר בטוחה, יהודית ודמוקרטית.
מדינת ישראל חשובה מכל ממשלה בישראל.

**

אז איפה עובר הקו?

אתמול פורסמה תוכניתו של שר המשפטים יריב לוין – שאם תעבור כפי
שהוצגה, היא תשנה את המשטר בישראל ממה שאנחנו תופסים כדמוקרטיה
מהותית, לדמוקרטיה חלולה. לוין פתח וציין כי הוא תלמידו של בגין.
הוא בוודאי מכיר את משנתו של בגין על עליונות המשפט: "עליונות המשפט
תתבטא בכך שלחבר שופטים בלתי תלויים תוענק לא רק הסמכות לקבוע
במקרה של תלונה, את חוקיותה או צדקתה של פקודה או תקנה... אלא גם
הסמכות לחרוץ משפט, במקרה של קובלנה, האם החוקים המתקבלים על ידי
בית הנבחרים מתאימים לחוק היסוד או סותרים את זכויות האזרח שנקבעו
בו".

ועוד אמר: "בית המשפט הבלתי תלוי הוא המבצר האחרון של חירות האדם.
בנפול מבצר המשפט, אין עוד מציל לאדם הנשחק בין אבני הריחיים של
השררה". לא אני, מנחם בגין, שנים לפני שהרעיונות שאנחנו שומעים עכשיו
התקרבו לאנשהו.

**

אם במדינת ישראל תהיה פסקת התגברות ברוב של 61, אם יועמ"שים יסורו
למרותם של פוליטיקאים ולא למרותו של החוק, אם שופטים יבחרו על ידי רוב
קואליציוני פוליטי ויהיו תלויים בו ואם סמכותו של בית המשפט העליון לפסול
התנהלות בלתי סבירה באופן קיצוני תבוטל – "המבצר אכן יפול".

הקו האדום יחצה וישראל תהפוך לדמוקרטיה חלולה.

אני שמתתי לב לדבר נוסף בנאומו של שר המשפטים אמש – הוא אמר כי זהו
"השלב הראשון ברפורמה". וכולנו מבינים היטב מהו השלב השני – כל
הנושאים הנוגעים לראש הממשלה נתניהו, להשהייה או לביטול משפטו
באמצעות החלפת היועמ"שית או פיצול תפקידה או חוק צרפתי. שלב אחר
שלב בתוכנית סדורה.

לא לו יש להוסיף את הכוונה לסרס את התקשורת החופשית, להשתלט על

החינוך הממלכתי וכמובן להשתיק את הדרג הצבאי והמקצועי.

***

שאלתי בפתח הנאום - האם מצב כזה הפיך?

הבעיה בדמוקרטיה שהופכות לדמוקרטיה חלולות - היא שיחד איתן נוצרת גם מערכת שמנציחה את המצב. מרגע שמערכת החינוך נשלטת באופן אחיד ולא ממלכתי, התקשורת מושתקת, ויכולתו של בית המשפט נרמסת - יש סכנה אמיתית להשתקת הדמוקרטיה על קולותיה. כך קשה מאוד "להקים את המבצר מחדש".

חציית הקו האדום באופן עמוק ולאורך זמן רק מתוקף קיומו של רוב בלתי מרוסן - תקשה עלינו מאוד להחזיר את ישראל לחוף מבטחים. לכן, אנחנו נמצאים בחודשים קריטיים לעתידה של מדינת ישראל. הייתה הכרעה בבחירות, זכותה וחובתה של הממשלה ליישם את עקרונותיה. זכותה להשפיע אך לא להכריע את הדמוקרטיה הישראלית.

****

בשעות אלו מתקיים דיון בחוק שנועד להכשיר את מינויו של אריה דרעי כשר. אינני רוצה להתייחס לגופו של אדם או מקרה - אך עצם העובדה שהממשלה לא פנתה ליו"ר ועדת הבחירות המרכזית, שהיועצת המשפטית לממשלה "הוחלפה" בפרקליט פרטי - אלו תמרווי אזהרה של מי שלא מכבדים את כללי המשחק. הניסיון ללכת בנתיב שמהלך אימים על בית המשפט והייעוץ המשפטי והאקדח שהניח אתמול שר המשפטים על השולחן - חמורים הרבה יותר ממינוי כזה או אחר.

אנו בשעת חירום אמתית - ולכן אני קורא מכאן לראש הממשלה נתניהו לקבל החלטה:

מציע שניכנס למסלול של הידברות ולא למסלול של עימות ומאבק אזרחי. אני מציע מכאן לנתניהו - להקים צוות חוצה מפלגות ומחנות פוליטיים, שידון בחקיקת חוק יסוד חקיקה ברוח מגילת העצמאות, שיביא לידי ביטוי את רחשי כל העם וכלל האזרחים בישראל ויגבש הסכמות בתוך חצי שנה על כל הנושאים שעל הפרק.

נושא כל כך מהותי לעתידנו וקיומנו עשורים קדימה, ראוי שיבוא בהסכמה רחבה. זה יתן לגיטימציה לתיקונים, ויאפשר לבנות את המבצר על תשתית איתנה.

חוק יסוד חקיקה למשל - הוא צורך השעה. חוק שיעגן את מעמד חוקי היסוד והשוני ביניהם לבין שאר החוקים באופן ברור, שיסדיר את פסילת החוקים על ידי בג"ץ ברוב מיוחד של שופטים ובהרכב רחב. לצד זאת, ניתן להסכים על פסקת התגברות שתשמש גם היא רק למקרי קיצון שבהם יש קונצנזוס רחב בבית המחוקקים, ולא רוב פוליטי ארעי של 61 קולות.

באותה ההזדמנות חשוב לדון גם בעיגון השוויון לפרט שהוא קריטי במדינת שבטים, ובחזוק כוחה של הכנסת. גם את השיטה למינוי שופטים ניתן לבחון

אך אסור בשום אופן לתת רוב לפוליטיקאים בנושא הקריטי הזה.

הכדור אצל נתניהו -

לשבור את כללי המשחק – או לשמור על מדינת ישראל. צור ישראל או

מחריבה.

הבחירה בידיך – אני קורא לך להקים צוות חוצה מפלגות וגושים, במקום

לדרדר אותנו למאבק אחים על דמותה של המדינה. תודה רבה לכולכם,

והמשיכו לשמור על מעורבות בחברה שלנו – זה ממלא אותי ואת כולנו

בתקווה.